

BEGINT HET UTRECHTSE STATEN-ARCHIEF MET 1375 ?

Voor de hierboven gestelde vraag vinden de lezers van dit Maandblad zich geplaatst bij de lectuur van het heldere overzicht, dat onlangs door dr. V. d. V(en) geboden is van Dr. D. Th. Enklaar, *De Stichtse Landbrief van 1375*. Het zal den bezoekers van het Utrechtse rijksarchief bekend zijn, dat Mr. S. Muller Fz zijn *Catalogus van het Archief der Staten van Utrecht 1375—1813* laat beginnen met een der in het rijksarchief bewaarde exemplaren van den bekenden landbrief van bisschop Arend van Hoorne. Uit Mr. Muller's „Geschiedenis van het archief”, waarmede de „Catalogus” wordt ingeleid, blijkt overigens, dat er weliswaar onderscheiden archiefstukken uit den bisschoppelijken tijd als afkomstig van de Staten beschouwd moeten worden, doch dat twee omstandigheden ertoe geleid hebben, dat er vermenging van Statenbescheiden met bescheiden, afkomstig van het Utrechtse Domkapittel heeft plaats gevonden. De eerste omstandigheid was, dat de secretaris van het Domkapittel tijdens de Statenvergaderingen optrad als secretaris; de tweede, dat de Staten gebruik maakten van de veilige bewaring in de archiefbewaarplaats van den Dom. Van geregelde archiefvorming door de Staten is pas sprake, wanneer deze vergadering min of meer onder contrôle van den door keizer Karel V aangestelden stadhouder en het eveneens door den Keizer opgerichte Hof komt te staan. De doorlopende reeks resolutiën van de Staten nemen dan ook met 1531 een aanvang. Echter blijven nog tot en met Willem van Lamsweerde, wiens naam onder de Unie van Utrecht prijkt, secretarissen van den Dom als secretaris in de Statenvergadering dienst doen, d.w.z. tot 1582¹⁾.

Dr. K. Heeringa heeft om practische redenen Mr. Muller's werkwijze gerespecteerd, al was hij er van overtuigd, dat er van een eigenlijk Statenarchief oudtijds eigenlijk geen sprake is geweest. Hij wees er op, dat de door de secretarissen van den Dom nagelaten protocollen een notariëel karakter dragen. De secretarissen waren nl. door paus of keizer toegelaten notarissen, die als beëdigd secretaris in dienst van het Domkapittel getreden waren, en schreven in hun protocol niet alleen besluiten van het Domkapittel in, maar ook wel andere acten²⁾.

Nochtans meen ik, dat Mr. M.'s poging om het Staten-archief uit den bisschoppelijk-landsheerlijken tijd zoveel doenlijk door afscheiding uit het archief van het Domkapittel te reconstrueren niet zo verwerpelijk is, als men uit het voorgaande zou mogen afleiden.

Er is mij een aanwijzing bekend, waaruit blijkt, dat de secretaris van het Domkapittel niet als zodanig ook zijn diensten bewees aan de Statenvergadering, maar dat hij zulks deed als *beëdigd secretaris der Staten zelf*. Het notariële instrument, d.w.z. de notariële acte, waarin het officiële verslag gegeven wordt van de vergadering van het Kapittel Generaal (de Statenvergadering) van 8 November 1400, in welke vergadering Hendrik heer van Vianen en zijn echtgenote vrouwe Heylwig ten behoeve van den bisschop van Utrecht,

hun leenheer, afstand deden van de hoge heerlijkheid van Ameide, is, vermoedelijk terwille van de plechtigheid, ondertekend door twee notarissen. De eerste dezer twee Ludolph Schulte, geestelijke uit het diocees Utrecht, noemt zich notarius zonder meer; de andere Willem van Riebeeck, eveneens een Utrechts geestelijke, betitelt zich als „publicus imperiali auctoritate ac *universalis ecclesie Trajectensis notarius juratus*”, d.w.z. openbaar op keizerlijk gezag fungerend notaris, tevens gezworen notaris der universele kerk van Utrecht oftewel het Kapittel Generaal³⁾. Willem van Riebeeck is van 1400—1408 tegelijk werkzaam geweest als secretaris van het Domkapittel. Hij bekleedde dus drie ambten, dat van openbaar notaris, dat van notaris van het Kapittel Generaal of de Statenvergadering en dat van secretaris van het Domkapittel. Zijn over 1402—1419 lopend protocol wordt in het archief van het Domkapittel te Utrecht bewaard⁴⁾.

Uit het feit, dat de Staten zelf een beëdigden secretaris hadden, mag men m.i. concluderen tot *de mogelijkheid van het bestaan van een eigen archief der Staten reeds omstreeks 1400*. Dat de stukken bij den Dom bewaard werden, doet hieraan niets af. Wel houde men in het oog, dat de notarissen de zaken, hun verschillende functiën betreffende, niet voldoende uiteen gehouden hebben.

Nu blijft nog de vraag, of men het Staten-archief met 1375 mag laten beginnen. M.i. kan hierop geen antwoord gegeven worden zolang niet meer bekend is over de secretarissen van het Domkapittel, die aan Tydeman Uptende, die volgens Wouter Brock van 1383 tot 1395 kapittelnotaris is geweest, voorafgegaan zijn. Voor de kennis van de geschiedenis van de Staten van Utrecht en hun werkwijze moet het van belang geacht worden, indien er systematisch nauwlettend studie gemaakt werd van de notarissen, die in het laatste kwart der 14de eeuw alsook nog daarna stukken opgemaakt en getekend hebben betreffende besluiten of handelingen van het Kapittel Generaal, van de vergadering der vijf Utrechtse kapittelkerken en van het Domkapittel. Of een dergelijke studie tot opmerkelijke resultaten zal leiden, waag ik niet te voorspellen; in elk geval zal zij het inzicht in de vroegste geschiedenis van de Staten van het Nedersticht verhelderen.

1951.

A. JOHANNA MARIS.

¹⁾ Dr. Mr. S. Muller Fz., *Catalogus van het Archief der Staten van Utrecht 1375—1813*, 1916.

²⁾ Dr. K. Heeringa, *Inventaris van het Archief van het Kapittel ten Dom*, 1929.

³⁾ Uitgegeven: Van Mieris, *Charterboek*, III, 727. Zie R.A. Utrecht, bisschoppelijk archief, inv. no. 46, fol. 51 vso, en Stadsarchief Utrecht, I, inv. no. 29, fol. 36 vso.

⁴⁾ R.A. Utrecht, archief Domkapittel, inv. no. 1.

HET MAANDBLAD.

Ingevolge een bestuursbesluit zal het Maandblad in de maanden Juli en Augustus niet verschijnen.